

Vaguistes, gendarmes i revolució

A. L. / Andorra la Vella

● Andorra havia sobreviscut històricament en un sopor secular que es va allargar fins ben entrat el segle XX: exactament, fins al 1930, quan es va constituir l'empresa Fhasa –promoguda per Damià Mateu, en «Mateu dels ferros», el de la Hispano-Suïza i el castell de Peralada–, amb l'objectiu de construir en règim de concessió tres salts d'aigua a Escaldes, Arcavell i Sispony, per a l'aprofitament hidroelèctric dels Valires, una irrupció amb fòrceps de la modernitat que també van experimentar altres valls pirinenques. Seguint la historiadora Amparo Soriano –que ha estudiat l'època a *Andorra durant la guerra civil espanyola*–, la conseqüència immediata va ser l'arribada d'un contingent de 600 a 1.000 obrers, principalment catalans i amb una forta presència sindical, especialment cenetistes i faistes. Allò va suposar un autèntic xoc per a una societat tan tradicional com ho era l'andorrana, fins aleshores dedicada gairebé en exclusiva a l'agricultura i a la ramaderia de pura subsistència, i amb una presència quasi testimonial de la indústria tèxtil i tabaquera. L'excedent

Tres vagues generals, la destitució del Consell General i l'«ocupació» francesa, tot el 1933, formen el caldo de cultiu de la insòlita astracanada de Borís

El sometent armat, amb motiu de la vaga dels treballadors de Fhasa, el 26 d'agost del 1933. / ARXIU CLAVEROL

d'una població que voltava els 4.500 habitants estava abocat a l'emigració, amb Barcelona i Besiers com a destinacions preferents. Andorrans que tornaven amarats de les *noves* idees: especialment, el dret al sufragi universal. Precisament aquesta va ser la reclamació esgrimida per la vuitantena de ciutadans que el

5 d'abril del 1933 van ocupar el Consell General. És el que es coneix com la «revolució del 1933», que va acabar amb la concessió del dret de vot als majors de 25 anys, la destitució del Consell General i l'entrada, el 19 de juliol i a petició dels coprínceps, d'un comboi de mig centenar de gendarmes france-

sos que havia de restablir l'ordre, obligar els consellers a acatar la destitució i garantir les eleccions del nou Consell, previstes per al 31 d'agost. La presència dels *gavatxos*, molt mal rebuda pels andorrans, es va allargar fins al 9 d'octubre. Un intervencionisme que, per cert, no va ser només patrimoni fran-

Un sainet contra la «sequera» d'aquell juliol del 1934

● Les ments més febriles van afanyar-se a atribuir l'assonada de Borís Skossyreff a una maniobra del duc de Guisa per convertir Andorra en una base d'operacions dels legitimistes francesos. Però la grandiloqüència inicial de seguida va deixar pas a un to festiu o directament sarcàstic. El número de juliol del 1934 de la revista *Andorra Agrícola* apuntava com a explicacions de l'inusitat èxit mediàtic de Borís la sequera informativa estiuenca o una hàbil maniobra propagandística per convertir el Principat en una destinació turística. El cert és que les primeres notícies del serial daten de l'abril, quan el mateix Borís –a qui no se li pot negar un sentit de l'humor oceànic– desmenteix en una carta

«El rei d'Andorra? Que l'agafin!», de Tísner, a *El Be Negre*.

a *La Noche* les seves aspiracions monàrquiques. A partir d'aquí es converteix en un habitual de la premsa, des de diaris com *La Vanguardia*, *Las Noticias*, *El Día Gráfico*, *La Publicitat*, *El Noticiero Universal*, *El Diluvio*, *La Rambla*, *L'Opinió*, *El Matí* o *Diari de Barcelona* a revistes com *El Be Negre* o *Esplai*. Tots van seguir la peripècia de Borís amb un creixent paroxisme que va arribar al clímax amb el *cop d'estat* del 18 de juliol, quan desenes de periodistes es van congregar a l'hotel Mundial de la Seu. El príncep va atribuir precisament a la multitudinària presència de periodistes i a les expectatives generades per la premsa la seva inactivitat en aquell seu dia de glòria.